

Гнатюк Лідія
студентка групи ПФс-32
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м.Тернопіль, Україна

Науковий керівник: Тимошик Наталія
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки та фінансів
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль, Україна

Lydia Hnatyuk
student of group PFS-32
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

Scientific asupervisor: Natalia Timoshik
PhD (Economics), Docent
Associate Professor at the Department of Economics and Finance Department
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

INNOVATIVE RISK MANAGEMENT TOOLS TO ENSURE THE SUSTAINABILITY OF BANKING INSTITUTIONS

Банківський бізнес у сучасних умовах постійно піддається значній кількості політичних, економічних, фінансових, ринкових ризиків, які мають тенденції до перетворення. Як наслідок, ці ризики складно ідентифікувати та уживати заходів щодо їх мінімізації. Важливим завданням ризик-менеджменту банківської установи є своєчасна та реальна оцінка ризиків, контроль та управління ними. Цю проблему можна успішно вирішити за умови використання інноваційних інструментів управління ризиками. Для мінімізації ризиків менеджери банківських установ застосовують різноманітні інструменти ризик-менеджменту.

Вкладники довіряють свої тимчасово вільні грошові кошти лише надійним, фінансово стійким банкам. Окремі види ризиків можуть призвести не тільки до значного погіршення фінансового стану банківської установи, а в окремих випадках і до втрати власного капіталу та банкрутства. Тому якісне та правильне оцінювання та керування банківськими ризиками дозволять значно мінімізувати втрати банківських установ.

Національний банк України здійснює постійний фінансовий моніторинг та оцінку фінансової стійкості банків, з метою визначення вразливих точок внаслідок макроекономічних змін та своєчасного запобігання ризикам фінансової системи у цілому. Моніторинг забезпечується проведенням стрес-тестування на різних рівнях.

Ризик-менеджментом окремих банків також розробляються власні методики стрес-тестування ліквідності, достатності капіталу та ризику кредитного портфеля банку з урахуванням специфічних відмінностей діяльності окремих банків та їх ризикового портфелю. Можна виділити наступні ризики, за якими доцільно проводити банківське стрес-тестування:

– процентний ризик (вивчаються зміна нахилу кривої прибутковості, паралельні зрушення кривої прибутковості, зміна спреду процентних ставок, зміна волатильності процентних ставок);

- валютний ризик (звертають увагу на зміну спотової чи форвардної позицій та зміну волатильності обмінного курсу за відкритими валютними позиціями);
- кредитний ризик (контролюють зміну якісних і кількісних характеристик кредитного портфеля та зміну якісних характеристик окремого позичальника);
- ризик ліквідності (проводиться моніторинг зниження кредитного рейтингу банку, скорочення доступу до позик у національній та іноземній валютах, впливу депозитів, закриття лімітів банками та неліквідності окремих ринків).

За результатами стрес-тестування оцінюється достатність капіталу банку. При цьому розраховують активи, зважені на ризик (RWA). Різні класи активів мають різні ваги ризику (RW). За Basel II використовується IRB-підхід. Згідно рекомендацій Basel III банки повинні мати рівень достатності капіталу, який дорівнює 8 % від суми активів, зважених на ризик.

Основними параметрами, які беруться до уваги при розрахунку RWA, є: заборгованість на дату дефолту (EAD) – сукупна сума заборгованості контрагента, яку банк очікує на момент дефолту; імовірність дефолту (PD) – імовірність непогашення зобов'язань по кредитах протягом встановленого терміну; збитки у випадку дефолту (LGD) – частка збитків, яка не буде покрита після дефолту. При розрахунку LGD враховується ефект потенційної неспроможності кредитних установ швидкого отримання контролю над заставою кредитів та її реалізації.

Серед поточних проблем системи ризик-менеджменту банку можна виділити низький рівень застосування кількісних методів оцінки ризиків. Це призводить до неправильної оцінки банками рівня ризику своїх активних операцій. Установи банків намагаються створити комплексні системи оптимізації банківських ризиків, що призводить до труднощів. Окремі структурні одиниці банківської установи в сукупності є єдиним інформаційним полем, що інтегроване у макросередовище. Якщо порушується обмін інформацією між структурними підрозділами банку, неможливо оперувати прибутковістю, ліквідністю і ризиком, що призводить до банкрутства. Якщо інформаційні потоки не пов'язані із стратегічними цілями банку та конкретними етапами їх досягнення, банкрутство може настати ще швидше. Щоб здійснювати успішне управління, потрібні як поточні так і зведені дані, розраховані на основі статистики за певний період. Вони дають можливість скласти прогноз на найближчу, середньо- та довгострокову перспективу.

З метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень в складних умовах невизначеності в банках можна застосовувати технології цифрового банкінгу:

1. Під час оцінювання та управління ризиками банківської діяльності зростає потреба у рішеннях для обробки великих даних. Важливим інструментом обробки великих даних є велика аналітика даних (Big Data). Поряд з цим технологія Big Data має можливість виявляти підозрілі операції з кредитними картками. Це відбувається завдяки ідентифікації сумнівних операцій на основі опрацювання великої кількості банківських транзакцій за минулі періоди часу, що виявились шахрайськими. Спеціалізовані алгоритми дозволяють зменшити рівень злочинів з кредитними картками, та сприяють боротьбі з відмиванням коштів отриманих злочинним шляхом. Використання Big Data в банківській сфері використовується для кращої оцінки банківських ризиків і більш ефективного маркетингу.

2. Щоб мінімізувати діяльність шахраїв, які незаконними способами отримують кредити й обманом змушують людей переказувати гроші на свої рахунки можна використовувати штучний інтелект (AI). AI-системи виявляють та оцінюють кредитні ризики, виявляють підозрілі транзакції і визначають клієнтів, які ризикують потрапити у пастку аферистів. Елементи штучного інтелекту, вбудовані в платформу, допомагають грамотно аналізувати коливання валютних курсів, істотно знижують витрати і операційні ризики банку. Також AI знаходить зловмисників завдяки біометричному аналізу.

3. Технологія Blockchain забезпечує безпечне зберігання даних та прозорість банківської системи, тобто може використовуватися банками для уникнення проблем кібербезпеки та гарантування захисту персональних даних. Блокчейн в умовах цифровізації скорочує час, витрати і ризики в сферах довідкових даних, роздрібних платежів та

споживчого кредитування.

Для забезпечення економічної безпеки банківської установи доцільно використовувати реєстри ризику та карти ризику. У реєстрі слід визначати чинники ризику, які можуть виникати, ймовірні ризикові події, їх наслідки та заходи вжиті ризик-менеджментом. Інформація у реєстрі має бути детальною та включати причинно-наслідкові зв'язки між ризиками.

Потім усі ризики реєстру слід ранжувати, залежно від обсягів можливого збитку та ймовірності настання ризику. На підставі реєстру доцільно скласти карту інформаційних ризиків, що є інструментом аналізу та групування за пріоритетами.

Отже, ризик є невід'ємною та важливою складовою діяльності банків, від якої залежить успіх вирішення нагальної проблеми чи певних втрат. Дієвим інструментом реагування на зміни економічного середовища функціонування банківської установи виступає ризик-менеджмент. Для мінімізації ризиків менеджери банківських установ можуть застосовувати стрес-тестування та технології цифрового банкінгу. Успішність впровадження згаданих інструментів дозволить банківським установам зменшувати свої витрати, керувати, швидко розпізнавати та уникати банківських ризиків.

Перелік використаних джерел

1. "AI" в банківській сфері URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/ii-v-bankovskoy-sfere-chat-boti-vibivanie-dolgov-i-borba-sm> (дата звернення: 17.05.2022).
2. Максимова, А. В. Аналіз загальноєвропейських програм макроекономічного стрес-тестування банків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 4. С. 64-68. (дата звернення: 17.05.2022).
3. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 460. URL: ; <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09> (дата звернення: 17.05.2022).
4. Моделі та інструменти оцінки ризиків URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=79051049/>. (дата звернення: 17.05.2022).
5. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf. (дата звернення: 17.05.2022).